

Віктор Проскуряков¹, Юрій Чолавин², Роман Лизун³

Національний університет «Львівська політехніка»,

¹ професор, доктор архітектури, кафедра дизайну архітектурного середовища

e-mail: proskuryakov_das@ukr.net

orcid: 0000-0003-1022-8984

² студент 4 курсу кафедри дизайну архітектурного середовища

e-mail: juriycholavyn13@gmail.com

orcid: 0000-0001-6285-5248

³ студент 2 курсу кафедри дизайну архітектурного середовища

e-mail: mckenzieroma@gmail.com

АРХІТЕКТУРА НАЦІОНАЛЬНИХ ТЕАТРАЛЬНИХ ПАВІЛЬЙОНІВ НА ВИСТАВКАХ ПРАЗЬКОГО КВАДРІЄНАЛЕ, І ЗОКРЕМА, ПЕРШИХ УКРАЇНСЬКИХ

© Проскуряков В., Чолавин Ю., Лизун Р., 2021

<https://doi.org/10.23939/sa2021.01.117>

Стаття висвітлює ідеї формування архітектури специфічних павільйонів, на всесвітніх виставках, які демонструють твори театрального мистецтва на прикладі тих, що презентували театральне мистецтво на одному з найвідоміших форумів світу – “Празькому Квадрієнале” в 1967–2019 роках (PQ), і зокрема, перших українських.

Ключові слова: міжнародні виставки, національні театральні павільйони, “Празьке Квадрієнале”, художник Є. Лисик.

Постановка проблеми

З початку заснування міжнародної виставки театрального мистецтва “Празьке Квадрієнале” відбулося її 14 заходів від 1967 по 2019 роках “Празьке Квадрієнале” відбувається раз на 4 роки і презентує поступ різноманітних театральних мистецтв: архітектури, сценографії, виконавчих мистецтв, театральної майстерності тощо. Однак висвітлення цих мистецтв, і зокрема, архітектури, залишається в переважній більшості прерогативою спеціалізованих виставкових буклетів. Мало що з цікавих архітектурних рішень павільйонів і інсталяцій потрапляє в професійні, навчальні і популярні наукові видання, які могли би стати каталізатором розвитку архітектурної, професійної, навчальної і футуристичної думки. Доказом цього є як рівень мистецького вирішення виставкового середовища PQ в цілому, так і окремих об’єктів, представлених архітекторами і сценографами різних країн. (Lotker, 2015, p. 392), (Program brochure PQ, 2019, p. 26, 58) (Art Theatre Institute, 2020, p. 102–106).

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Авторами були проаналізовані наукові праці, в яких висвітлювалися теми театральної архітектури і сценографії в цілому, і творчість Є. М. Лисика зокрема, а також матеріали досліджень діяльності міжнародних архітектурно-сценографічних виставок. Серед них публікації професора В. Проскурякова (Проскуряков В., 2019, с. 10–17), доцентів О. Проскурякова, (Проскуряков О., Лопоша М., Чолавин Ю., 2019, с. 58–67), З. Климко (Климко З., 2019, с. 232) та ін.

Формування мети статті

Матеріали статті висвітлюють різні архітектурні ідеї національних театральних павільйонів, що презентували театральне мистецтво на найбільшому театральному-виставковому форумі світу – “Празькому Квадрієнале” в 1967–2019 рр., і зокрема, творення архітектури перших українських, автори яких спиралися і розвивали архітектурно-сценографічні ідеї всесвітньо відомого сценографа Є. М. Лисика в 2015, 2019 роках. (Проскурjakов, Климко, Зінченко, 2016, с. 136).

Виклад основного матеріалу

Пошук ідей театральних павільйонів для PQ розпочався в 1975 році, коли бельгійцями для виставки була створена інсталяція як просторова конструкція-етажерка, на рівнях-полицях якої експонувалися різні театральні елементи – ляльки, постери, фото фрагментів театральних вистав тощо (рис. 1, а). А павільйон колишнього СРСР 1983 року мав вигляд класичної порталльної сцени, в тилу якої був амфітеатр, який водночас слугував як стаціонарна експозиція для фото, макетів, ескізів до вистав, а в інший час працював за призначенням – був місцем для глядачів, перед якими розігрувалися фрагменти вистав “наживо” (Гнедовский, Боков, 1983, 70 с.). Німецький павільйон 1983 року виглядав як каркас сільського будинку (рис. 1, б), подібний до постмодерністичних рішень, а німецький національний павільйон 2015 у вигляді динамічної скульптури-торнадо, виготовленої з тисяч листівок із проектами костюмів від 165 художників, які демонстрували різноманітність та креативність творців німецької сценографії та театральних костюмів (рис. 1, в, г).

Широкою різноманітністю рішень відзначилися національні павільйони в 2019 році, коли їх експозиції знову повернули у відреставровану після пожежі головну експозиційну будівлю PQ – у парку Фучика.

Російський національний павільйон 2019 року, що отримав в експозиції назву “Чорний ліс”, мав вигляд прямокутного в плані картонного лісу, населеного деревами, птахами, тваринами і людьми з картону.

Естонський національний павільйон був вирішений у вигляді макету сцени фільму “Батько”, Флоріана Зеллера, в якому йдеться про складні особисті стосунки між батьком, що страждає від хвороби Альцгеймера, його доньки та її чоловіка. Експозиція є дуже динамічною, фігури персонажів рухаються, та розмовляють, запрошуючи глядачів стати частиною спектаклю.

Словацький національний павільйон мав вигляд печери, всередині якої був схований класичний інтер’єр (рис. 1 д, е).

Експозиція Іспанії була вибудована як павільйон у формі дерев’яного куба, інтер’єр якого був розділений вузькими коридорами і просторами. Коли відвідувачі рухалися павільйоном, вони чули голоси різними мовами. Ця інсталяція в метафоричній, поетичній та абстрактній формі інтерпретувала ідею сучасної Вавилонської вежі.

Щодо архітектури перших двох українських національних театральних павільйонів на виставках Празького Квадрієнале (2015, 2019), слід зазначити, що ідеї їх вирішення у формальному, архітектурно-просторовому і естетичному сенсі були підказані автору проектів – професору В. Проскурjakову архітектурно-сценографічною творчістю всесвітньо відомого українського сценографа Є. Лисика (рис. 2, а). А реалізувати ці ідеї “в натуру” – розробити креслення окремих фрагментів, деталей, виготовити макети та реальні конструкції допомогли очолювані ним творчі колективи аспірантів і студентів (Проскурjakов В., 2019, с. 5–17).

Для виставки “Празьке Квадрієнале” 2015 року простір українського павільйону було вирішено як сцену “театру” кінетичних проєкцій творів художника Є. Лисика – проєкцій і ескізів вистав, макетів, завіс, палет, горизонтів та ін. Тобто автори – проф. В. Проскурjakов, аспіранти Ю. Філіпчук, З. Климко, студенти Я. Гривнак, А. Пестрій, А. Паскевський потрактували кімнату-секцію, відведену для павільйону України в Будинку Кафки, як сцену (рис. 2, б). Де планшетом була підлога, горизонтом – одна з стін будівлі, яка час від часу ставала то завісою з вистави Є. Лисика “Ромео і Джульєтта”, то екраном для проєкцій праць майстра та проєктів театральних архітекторів – авторів зі Львова та ін. (Климко З., 2015, с. 57–67).

а

б

в

г

д

е

Рис. 1. Приклади архітектури національних театральних павільйонів на Празьких Квадріснале 1975–2019 р. (а. Бельгійський павільйон 197 (а); Німецький павільйон 1983 (б); Німецький павільйон 2015; д, е. Словацький павільйон 2019) (в, г)

а

б

в

Рис. 2. Загальний вигляд українських національних павільйонів на РQ 2015 і 2019 рр.
 Церемонія відкриття РQ 2019 (а); Український павільйон на РQ 2015 (б);
 Український павільйон на РQ 2019) (в)

Павільйон для РQ 2019 мав вигляд “амфітеатру”, що нагадував простір українського праісторичного театру для купальської драми, вигляд якого для цієї виставки реконструював проф. В. Проскуряков, і горизонту навпроти амфітеатру, на якому був зображений ескіз художника Лисика, створений для фольк-опери “Коли цвіте папороть” (рис. 2, в). Підготувати робочі креслення допомогли співавтори проекту цього павільйону, студенти В. Вовк і А. Откидач, а виготовити масштабну модель споруди – студенти Ю. Чолавин та М. Лопоша (Проскуряков О., Лопоша М., Чолавин Ю., 2019, с. 58–67).

Слід зазначити, що ідеї архітектурно-сценографічної творчості Є. М. Лисика були розвинуті не тільки при творенні перших українських національних театральних павільйонів. Ще перед ними ці ідеї були апробовані в серії різноманітних громадських будівель. Наприклад архітектори Віктор і Олексій Проскурякови проектували і будували різноманітні театральні-видовищні об'єкти – ландшафтні театри, сцени під відкритим небом, мобільні збірно-розбірні, трансформовані театри, театри малих форм тощо. Архітектор О. Кордунян спроектував і збудував багатофункціональну споруду в м. Чернівці; архітектор В. Мещеряков возвеличив ідеї Лисика при творенні середовища нижнього храму, відроджуючи Одеський кафедральний Спасо-Преображенський собор, а архітектор Ю. Філіпчук використав як метафори ескізи вирішення Є. Лисиком опер “Терем–теремок”, “Царева наречена” і балету “Дюймовочка” для реновації ТЮГу в м. Кропивницькому (Климко З., 2019, с. 30–36).

Висновки

Аналіз архітектурних ідей і реалізацій національних театральних павільйонів на виставках Празького Квадрієнале засвідчив, що ця галузь мистецтва і інженерії є важливою не тільки для демонстрації досягнень театральної діяльності, а й для розвитку світової архітектури в цілому.

Дослідження архітектурно-сценографічної спадщини Є. М. Лисика допоміг українським архітекторам створити архітектурно-просторові і архітектурно-естетичні рішення національних українських театральних павільйонів на Празьких Квадрієнале в 2015 і 2019 роках.

Апробація архітектурно-сценографічних ідей Є. М. Лисика в творенні театральних виставкових об'єктів на Празьких Квадрієнале вплинула на практикуючих архітекторів і в інших галузях архітектури громадських будівель і споруд. У проектуванні і спорудженні храмів, музейних комплексів, просторів телестудій та ін.

Бібліографія

- Klymko Z. V. 2018, Architecture of scenography by E. Lysyk: dissertation abstract. PhD 18 p.
- Sodja Lotker, 2015, Shared Space: Music, Weather, Politics. L. Cepcova, S. Lotker, D. Parizkova, O. Svoboda. Prague Quadrennial of Performance Design and Space. Arts and theatre institute. P. 392.
- Program brochure PQ imagination, transformation, memory. 2019. Exhibitions of countries, regions, fragments. Prague Quadrennial of Performance Design and Space. Arts and theatre institute. P. 26, 58.
- Prague Quadrennial of Performance Design and Space, 2020. Yevhen Lysyk, Creation of the World. Fragments 2019. Arts and theatre institute. P. 102–106.
- Климко З., 2015. “Театр” сценографічних рішень Є. М. Лисика на Празькому квадрієнале 2015: побудова простору, дійова організація і їх оформлення. *Архітектурний вісник КНУБА*. С. 57–67.
- Климко З., 2019. Вплив сценографічних ідей Євгена Лисика на творчість архітекторів України. *Вісник Національного Університету “Львівська політехніка”*, с. 30–36.
- Проскуряков В., Климко З., Зінченко О. 2016. Творчість Є. М. Лисика в часі, просторі, сценографії та архітектурі: монографія. Львів: Видавництво Львівської політехніки. 134 с.
- Проскуряков В., 2019. Ідея творення архітектури першого українського національного театального павільйону на виставці Празьке Квадрієнале 2019. *Вісник Національного Університету “Львівської політехніки”*, с. 10–17.
- Проскуряков О., Лопоша М., Чолавин Ю., 2019. Творення архітектури першого українського національного театального павільйону для виставки PQ 2019 засобами макетування. *Вісник Національного Університету “Львівська політехніка”*, с. 58–67.
- Гнедовский С., Боков А., 1983. Театр и архитектура. Стройиздат: Проекты, идеи. 70 с.

References

- Gnedovsky S., Bokov A., 1983. Theater and architecture. Stroyizdat: Projects, ideas. 70 p.
- Klymko Z. V. 2018. Architecture of scenography by E. Lysyk: dissertation abstract. PhD. 18 p.
- Klymko Z. 2015. “Theater” of scenographic solutions by E. Lysyk at the Prague Quadrennial 2015: construction of space, effective organization and their design. *Architectural Bulletin of KNUCA*. P. 57–67.

Klymko Z., 2019. The influence of scenographic ideas of Yevhen Lysyk on the work of architects of Ukraine. *Bulletin of LPNU*. P. 30–36.

Sodja Lotker, 2015. Shared Space: Music, Weather, Politics. L. Cepcova, S. Lotker, D. Parizkova, O. Svoboda. Prague Quadrennial of Performance Design and Space. Arts and theatre institute. P. 392.

Program brochure PQ imagination, transformation, memory. 2019. Exhibitions of countries, regions, fragments. Prague Quadrennial of Performance Design and Space. Arts and theatre institute. P. 26, 58.

Prague Quadrennial of Performance Design and Space, 2020. Yevhen Lysyk, Creation of the World. Fragments 2019. Arts and theatre institute. P. 102–106.

Proskuryakov V., Klimko Z., Zinchenko O. 2016. Creativity of E. Lysyk in time, space, scenography and architecture : monograph. Lviv Polytechnic Publishing House. P 134.

Proskuryakov V., 2019. The idea of creating the architecture of the first Ukrainian national theater pavilion at the exhibition Prague Quadrennial 2019. *Bulletin of LPNU*. P. 10–17.

Proskuryakov O., Loposha M., Cholavyn Y., 2019. Creation of architecture of the first Ukrainian national theater pavilion for the exhibition PQ 2019 by method of modelling. *Bulletin of LPNU*. P. 58–67.

Victor Proskuryakov¹, Yuriy Cholavyn², Roman Lyzun³

Lviv Polytechnic National University,

¹ *Sc.Dr. of architecture, professor, Department of architectural environment design*

e-mail: proskuryakov_das@ukr.net

orcid: 0000-0003-1022-8984

² *4th year student of the Department of architectural environment design*

e-mail: juriycholavyn13@gmail.com

orcid: 0000-0001-6285-5248

³ *2th year student of the Department of architectural environment design*

e-mail: mckenzieroma@gmail.com

ARCHITECTURE OF NATIONAL THEATER PAVILIONS AT THE EXHIBITIONS OF THE PRAGUE QUADRIENAL, AND IN PARTICULAR, THE FIRST UKRAINIAN

© Proskuryakov V., Cholavyn Y., Lyzun R., 2021

The article highlights the ideas of forming the architecture of scenographic pavilions at world exhibitions that demonstrate works of theatrical art on the example of those that presented theatrical art at one of the most famous forums in the world – the Prague Quadrennial in 1967–2019 (PQ), and in particular, the first Ukrainian ones.

Quadrennial events are held every 4 years and present the development of various theatrical arts: architecture, scenography, performing arts, theatre skills, etc. But few of the interesting architectural solutions of national pavilions and installations are represented in professional, educational, popular and scientific publications. Therefore, the authors of the article decided to highlight various architectural ideas of national theatre pavilions (Belgium, the former USSR and Russia, Germany, Slovakia, Spain, Estonia), and in particular, the creation of the architecture of the first Ukrainian ones. The authors – teachers, postgraduates, students of the Department of Architectural Environment Design – relied upon and developed the architectural and scenographic ideas of the world-famous scenographer Y. Lysyk in 2015, 2019. The space of which in the first case was a stage, the horizon and wings of which were similar to the curtain from the performance of Lysyk's ballet "Romeo and Juliet", and in the second case, in 2019, space resembled the "amphitheatre" of the Ukrainian prehistoric theatre for Kupala drama. The horizon was enlarged based on the artist's sketch for the folk opera "When the Fern Blooms".

Key words: *international exhibitions, national theatre pavilions, "Prague Quadrennial", artist Y. Lysyk.*